

कुमारिलभट्टविरचितम्
मीमांसाश्लोकवार्तिकम्
(भूषणाख्यटीकासहितम्)

टीकाकर्ता
पण्डितरत्नम् ई. श. वरदाचार्यः

राष्ट्रीय संस्कृतसंस्थानम्
नवदेहली

श्रीः

॥ सव्याख्यश्लोकवार्तिकस्यविषयानुक्रमणी ॥

प्रतिज्ञासूत्रम्

विषयाः	पृष्ठम्
मङ्गलाचरणम्	१
मङ्गलश्लोकार्थविचारः	२
भगवत्परतया मङ्गलपद्यार्थसमर्थनम्	३
देवताधिकरणस्थसूत्राणां देवताविग्रहपरत्वे विरोधाभावसमर्थनम्	४-१०
विद्यागुरुनमनपूर्वकं तत्प्रसादवलात् ग्रन्थकरणप्रतिज्ञाकरणम्	११
साधून् विद्वज्जनान् प्रति प्रार्थनम्	१२
मध्यस्थजनेषु परीक्षाविशेषाभ्यर्थना	"
सद्वर्षेऽपि स्वग्रन्थे स्वस्थानपवाद्यत्वम्	१३
सादरं स्वस्य मीमांसाग्रन्थरचने हेतुकथनम्	१४
संग्रहेण सूत्रतात्पर्यकथनम्	१६
शास्त्रप्रयोजनकथने विनिगमकम	"
प्रयोजनकथने विद्यान्तरापेक्षया वैलक्षण्यम्	१७
संबन्धकथनस्यावश्यकता.....	१८
हेतुप्रयोजनयुक्तसंबन्धकथननिगमम्	२०
षडर्थप्रदर्शनाय 'लोके' इत्यादिभाष्योपपादनम्	२२
सुखग्रहणाय षण्णामप्यर्थानां निर्देशनम्	"
'लोक' इत्यादिभाष्यस्य सर्वव्याख्यार्थत्वविवरणम्	२३
उपात्मार्थत्वपक्षनिरूपणम्	२६

येन वृत्तेन जिज्ञासा विना नैवोपपद्यते ।

तदानन्तर्यमुक्तं हि दृष्टार्थमवकल्पते ॥ ७२ ॥

क्रियमाणा च जिज्ञासा नियमाद्यस्य कस्यचित् ।

क्रियेतानन्तरैवेति व्यर्थं तदुपदेशनम् ॥ ७३ ॥

दृष्टार्थत्वलाभाय वेदाध्ययनस्यैव पूर्ववृत्तत्वं नान्यस्येति यदुक्तं तदुप-
पादयति— ॥येनवृत्तेनेति॥

जिज्ञासा यस्य पूर्ववृत्तत्वं विना नैवोपपद्यते, तस्यैव जिज्ञासापूर्वकालि
कत्वं चेत् तदानन्तर्यं जिज्ञासायां दृष्टार्थं भविष्यति: यथाकर्मभेदविचारानान्तय
शेषत्वनिरूपणं प्रति । अन्यथा हि जिज्ञासाद्यत्रयवावदानानन्तर्यस्य वक्ष्याद्यवदानं
प्रतीवादृष्टार्थत्वं हि नियमतः स्यात् । अतः वेदाध्ययनस्यैव प्रकृते
पूर्ववृत्तत्वमनिवार्यम् ॥ ७२ ॥

आनन्तर्यपराशब्दोपदेशादपि वेदाध्ययनस्यैव पूर्ववृत्तत्वाक्षेपः इत्य-
मुमंशं दर्शयति— ॥क्रियमाणेति॥

लोके सर्वस्यापि कर्मणः क्रियमाणस्य यत्किञ्चिदानन्तर्यं हि सर्वथा
वर्तत एवेति धर्मजिज्ञासायामानन्तर्यं कथ्यमानं हि सूत्रकाराणां वैयर्थ्य-
कलङ्कितम् । क्रियाविशेषानन्तर्यं कथ्यतेति चेत् तादृशक्रियानन्तर्यमेव
वक्तव्यं यत्र दृष्टार्थता लभ्येतेति वेदाध्ययनात्मकं निश्चितमेव पूर्ववृत्तमिति
न सूत्रकारस्य अनुक्तत्वोपालम्भः ॥ ७३ ॥

